

ВИКЛИКИ ЗБЕРЕЖЕННЯ ДОКАЗОВОЇ БАЗИ ДЛЯ СУДОВО-МЕДИЧНОЇ ЕКСПЕРТИЗИ В УМОВАХ ЕКСТРЕНОЇ МЕДИЧНОЇ ДОПОМОГИ

Коротаєв Володимир,

*кандидат юридичних наук, доцент,
директор Дніпропетровського науково-дослідного
експертно-криміналістичного центру
Міністерства внутрішніх справ України*

Сухацька Ірина,

*кандидат хімічних наук, доцент,
доцент кафедри правоохоронної діяльності
Університету митної справи та фінансів*

В умовах воєнного стану та зростання рівня кримінальних правопорушень проблема збереження доказів для проведення судово-медичної експертизи набуває особливої актуальності. Збільшення кількості тяжких та особливо тяжких кримінальних правопорушень, у тому числі пов'язаних із насильством та сексуальними посяганнями, підкреслює важливість швидкого та ефективного розслідування, що базується на надійній доказовій базі. Основна роль у встановленні обставин кримінальних правопорушень та притягненні винних до відповідальності належить судово-медичній експертизі, яка є незамінним інструментом для встановлення факту вчинення кримінального правопорушення, його механізму, визначення характеру та тяжкості тілесних ушкоджень, а також ідентифікації особи та часу настання смерті. Її результати забезпечують судову систему об'єктивними доказами, дозволяючи відновити хронологію подій та визначити коло осіб, причетних до кримінального правопорушення [1].

Успішність проведення судово-медичної експертизи значною мірою залежить від збереження первинної доказової бази під час надання екстреної допомоги постраждалим. Пошкодження чи втрата ключових речових доказів через неправильні дії медичного персоналу або поліцейських може суттєво вплинути на хід розслідування та унеможливити об'єктивне встановлення обставин кримінального правопорушення. Нормативно-правові аспекти організації та проведення судово-медичної експертизи мають ключове значення для ефективного розслідування кримінальних правопорушень та забезпечення справедливого правосуддя. Відповідно до чинного законодавства України, головним нормативним документом, який регулює порядок проведення судово-медичної експертизи, є Інструкція

Міністерства охорони здоров'я № 6 «Про організацію і тактику проведення судово-медичної експертизи та обстеження в бюро судово-медичної експертизи». Цей документ визначає стандарти та методологію проведення судово-медичної експертизи, обов'язки медичних працівників, експертів та представників правоохоронних органів у процесі розслідування кримінальних правопорушень [2].

У контексті надання екстреної допомоги постраждалим нормативно-правові аспекти судово-медичної експертизи передбачають низку обов'язків для поліцейських та медичних працівників. Поліцейські зобов'язані забезпечити охорону місця події, правильний збір та збереження доказів, а також організувати надання екстреної допомоги постраждалим відповідно до вимог чинного законодавства. При цьому вони мають дотримуватися принципів збереження речових доказів і слідів кримінального правопорушення. Медичні працівники, які першими надають допомогу потерпілим, повинні не лише забезпечити належну екстрену допомогу, але й зберегти первинну доказову базу для проведення судово-медичної експертизи [3]. Інструкція МОЗ № 6 передбачає, що вони мають документувати всі тілесні ушкодження, залишати на тілі постраждалих ті чи інші предмети, пов'язані з кримінальним правопорушенням, без змін та зайвих маніпуляцій, якщо це не суперечить принципам екстреної медицини [2].

Типові проблеми, що виникають при наданні екстреної\домедичної допомоги постраждалим, можуть суттєво вплинути на якість і об'єктивність подальшої експертизи, тим самим ускладнюючи розслідування кримінальних правопорушень та встановлення обставин події. Зокрема, важливим є питання контамінації, пошкодження або втрати речових доказів та слідів, а також недостатнього документування стану постраждалих до надання допомоги. Контамінація речових доказів при наданні домедичної допомоги є однією з основних проблем, яка може суттєво вплинути на результати судово-медичної експертизи. Під час надання допомоги часто виникає потреба у використанні інструментів або матеріалів, що можуть призвести до контамінації доказової бази. Наприклад, застосування нестерильних бинтів, рукавичок чи інших медичних приладів може змінити або забруднити сліди крові, біологічних матеріалів та інших речових доказів, тим самим роблячи їх непридатними для експертизи. Крім того, присутність великої кількості людей на місці події, зокрема поліцейських, медичних працівників та свідків, може призвести до неусвідомленого пошкодження або змішування доказів.

Пошкодження або втрата слідів крові, біологічних матеріалів та інших речових доказів є ще однією типовою проблемою при наданні

екстреної допомоги. У процесі надання допомоги можуть бути пошкоджені ключові докази, зокрема, сліди крові або інших біологічних матеріалів, розташовані на одязі чи тілі постраждалого. Зміна положення тіла постраждалого або надмірне очищення поверхні рани можуть призвести до часткової або повної втрати важливих слідів для судово-медичної експертизи. Крім того, втрата речових доказів може статися через їхнє видалення медичним персоналом під час огляду або лікування [4].

Недостатнє документування стану постраждалих до надання допомоги є ще одним серйозним викликом. Медичні працівники та поліцейські можуть не приділяти достатньої уваги фіксації первинного стану постраждалих, що ускладнює подальше судово-медичне дослідження. Наприклад, недокументування характеру та розташування первинних тілесних ушкоджень або наявності слідів боротьби на тілі може призвести до втрати важливої інформації про механізм вчинення правопорушення. Також відсутність належного опису одягу та інших речових доказів на тілі потерпілого до надання допомоги значно ускладнює відновлення повної картини події.

Роль поліцейських у забезпеченні збереження доказів під час надання екстреної допомоги є ключовою для подальшого проведення судово-медичної експертизи та встановлення обставин кримінального правопорушення. Вони відповідають за дотримання балансу між пріоритетом надання невідкладної медичної допомоги постраждалим та збереженням доказів на місці події. Цей баланс є складним, оскільки основною метою є збереження життя і здоров'я постраждалих, проте також необхідно вжити заходів для запобігання пошкодженню або втраті важливих доказів, які можуть бути вирішальними для встановлення об'єктивної істини. Виникає нагальна потреба у тісній співпраці поліцейських із судово-медичними експертами та медичним персоналом. Поліцейські повинні охороняти місце події до прибуття судово-медичних експертів, обмежувати доступ сторонніх осіб та координувати взаємодію з медичним персоналом і експертами для збереження первинної доказової бази. Судово-медичні експерти залежать від правильної організації місця події та наданих поліцейськими доказів для проведення об'єктивної та точної експертизи. Медичний персонал, надаючи допомогу постраждалим, також має дотримуватися протоколів для мінімізації втрат доказів та документувати первинний стан постраждалих [1].

Для забезпечення збереження доказів під час надання екстреної допомоги необхідні чіткі протоколи дій, які визначають обов'язки поліцейських та медичного персоналу. Такі протоколи мають передбачати кроки для обмеження контамінації та втрати доказів під

час надання допомоги, зокрема: використання стерильних матеріалів, мінімізація маніпуляцій із тілом постраждалого, збереження одягу та документування стану постраждалого до початку надання допомоги. Протоколи також повинні регламентувати взаємодію між поліцейськими та судово-медичними експертами для швидкого та ефективного проведення експертизи.

Таким чином, типові проблеми збереження доказів при наданні екстреної допомоги включають контамінацію речових доказів, пошкодження або втрату слідів крові та інших біологічних матеріалів, а також недостатнє документування стану постраждалих. Виявлення та аналіз цих проблем дозволяє розробити ефективні протоколи дій для поліцейських та медичних працівників, що сприятиме підвищенню якості та об'єктивності судово-медичної експертизи в умовах воєнного стану. Роль поліцейських у збереженні доказів під час надання екстреної допомоги підкреслюють складність цієї задачі та важливість дотримання протоколів. Основні проблеми та виклики включають складність балансу між наданням допомоги та збереженням доказів, недостатню взаємодію між поліцейськими та медичним персоналом, а також відсутність чітких протоколів. Існує нагальна потреба в покращенні збереження доказів при наданні екстреної допомоги, що включає розробку та впровадження національних протоколів для поліцейських та медичних працівників, навчання особового складу принципам збереження доказів під час надання допомоги, посилення взаємодії між поліцією та медичними установами, а також забезпечення належної координації між поліцейськими та судово-медичними експертами для швидкого реагування на інциденти.

Література:

1. Сухацька І.Ю. Проблеми збереження доказів для проведення судово-медичної експертизи при наданні екстреної допомоги постраждалим. *Судово-експертна діяльність: збереження наукового та кадрового потенціалу в умовах воєнного стану*: матеріали всеукраїнського форуму судових експертів, м. Львів, 7 червня 2024 р. С. 341-345.

2. Інструкція про проведення судово-медичної експертизи. Офіційний вебпортал парламенту України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0254-95#Text> (дата звернення: 09.05.2024).

3. Столітній, А. В., Каланча, І. Г. Формування інституту електронних доказів у кримінальному процесі України. Проблеми законності. 2019. № 146. С. 179-191.

4. Михайличенко, Б. В., Біляков, А. М., Гичка, С. Г. Судово-медична оцінка якості надання медичної допомоги при невідкладних станах. Вісник морської медицини. 2023. № 3 (100). С. 31-36.

ВИКОРИСТАННЯ СПЕЦІАЛЬНИХ ЗНАТЬ ПІД ЧАС ІДЕНТИФІКАЦІЇ ОСОБИ ЗА ОЗНАКАМИ ЗОВНІШНОСТІ В ПЕРІОД ВОЄННОГО СТАНУ

Коршун Антон,

експерт з технічної експертизи документів / самозайнятий

<https://orcid.org/0009-0009-3019-4284>

Юридична наука (правознавство) це спеціалізована галузь наукових знань у сфері гуманітарних наук, наукова діяльність, що вивчає право в теоретичному та прикладних аспектах.

Особливістю юридичної науки у порівнянні з іншими гуманітарними науками є те, що вона має прикладний характер та покликана забезпечувати вирішення практичних потреб правового регулювання суспільних відносин. Структуру чи систему юриспруденції складають різноманітні юридичні науки серед яких спеціальна прикладна наука – криміналістика.

Криміналістична наука представляє собою цілісну систему наукових знань, яка служить меті розкриття й розслідування злочинів, встановлення істини в кримінальному судочинстві. Інтенсивно розвиваються всі розділи криміналістики, виникають нові напрями, теорії та вчення [1, с. 41].

Одними із важливих завдань, що постають на сьогодні перед сучасною криміналістикою є ідентифікація особи за ознаками зовнішності та виявлення фальсифікованих документів, що обумовлено необхідністю виявлення певних осіб, діяльність яких має протиправний характер та може негативно впливати на безпеку держави.

Необхідно врахувати необхідність вирішення наступних завдань:

- виявлення проблемних правових питань та їх інтеграція, взаємоузгодженість;
- орієнтованість наукових досліджень на комплексне вивчення актуальних проблемних питань, зокрема з ідентифікації особи за ознаками зовнішності;
- відновлення системи криміналістичного забезпечення виявлення неправомірних дій (наприклад, виявлення осіб, що видають себе за іншу людину, використовуючи підробні документи).